

Unutulan Cumhuriyet Eğitim Müzesi

Abdulkadir Hazman

Gerçek adı İzmir Cumhuriyet Eğitim Müzesi, Türk Eğitim Tarihi ve Teknoloji Müzesi olan bu binanın kısaca tarihine değinerek bu günkü halini anlamamız sanırım daha kolay olacaktır. Bu bina Karataş'ın ayakta kalan en eski binasıdır, Karataşlılar için çok önemli olduğu gibi İzmir tarihi açısından da çok büyük bir anlam ifade etmektedir. Bugün bile, dünün tarihine ışık tutan bu binanın yok olup gitmesine seyirci kalamazdık, çünkü o yalnızca bir bina değildir, o aynı zamanda tüm Karataşlıların çocukluk ve okul anılarının bir anıtıdır. Ya binanın içindekiler, yakın eğitim tarihimizin sanki resmigeçitti gibidir.

1605 yılın da Şah Abbas'ın baskılarına dayanamayan Ermeniler Anadolu'ya kaçmaya başladılar, Anadolu'ya giren Ermenilerin bir bölümü de Batı Anadolu'ya gelerek muhtelif şehirlere yerleştiler. Bu göçle gelen Ermenilerden bir bölümü de İzmir de bu günkü adıyla Tepecik ve Kapılar bölgelerine yerleştiler. İzmir'in bu kesiminde uzunca süre yaşamlarını

sürdürdüler, ticaretle uğraşan ve zenginleşen Ermenilerden bazıları 1800 yılların özellikle ikinci yarısında Karataş'a göç etmeye başladılar. Karataş'a yerleşen Ermeniler bu günkü Kemal Reis ilköğretim Okulunun bulunduğu yerde Surp Garabet Kilisesini kurdular ve Ermeni çocuklarının eğitimi içinde yine bugün bir bölümünde Cumhuriyet Eğitim Müzesi ve diğer bölümünde Dua Tepe Ana Okulu bulunan binalar da Vartanyan Okulunu kurdular. Okulun bir bölümü yatakhane ve yemekhane olarak kullanılırken, diğer bölümü ise okul olarak kullanıldı. Bu okul yalnızca zengin Ermeni çocuklarının değil aynı zamanda kimsesiz Ermeni çocuklarının da okuduğu okuldu. Okul aynı zamanda bir spor okulu gibi futboldan, atletizme kadar birçok spor dalında sporcu yetiştirmiş ve özellikle İzmir'de ki Rumlar ve İngilizlerle yaptıkları futbol maçları çok fazla ilgi görmüştür. 1915 – 1922 arası ülkemizde ve İzmir'de yaşanan olaylar yüzünden Karataş'ta da Ermeni nüfusu hızla azalarak bu gün artık yok denecek duruma gelmiştir.

İtalyan kadın eğitimci Maria Montessori'nin adının verildiği papazın evine bakmanız yeterlidir.

bir örneğinin daha bulunmadığı idea edilen Türkiye haritası yıkılmaya yüz tutmuş duvarı süsler, bu haritada Hatay ili daha yoktur ve bu haritada Ege Denizi ismi kullanılmamaktadır, o tarihte yalnızca

Vartanyan Ermeni Okulu Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar varlığını sürdürse de hızla azalan Ermeni nüfusu nedeniyle kapanmış ve bir süre sonrada Latin alfabeleriyle eğitim yapan ülkemizde ilk ilkokul olarak Dua Tepe İlkokulu olarak hizmet vermeye başlamıştır. Tapu kayıtlarına göre 1934 yılında Milli Eğitim Bakanlığına tescilli yapılan bu bina hem mimari yapısıyla, hem eğitim tarihiyle hem de içinde bulunan eserleriyle eşsiz bir mirastır. Bu miras sahip çıkmak ve gelecek kuşaklara aktarmak hepimizin kaçınılmaz görevidir. Binanın eğitim tarihi unutturulmak istense de, o mimari güzelliğinin yıkılıp yok olmasına yıllardır göz yumulsa da ve de içindeki o eşsiz eserler rutubete, toza ve ilgisizliğe terk edilse de Cumhuriyet Eğitim Müzesi hala ayakta durmaya devam edecektir, çünkü onun kökleri bu topraklardaki ortak kültürün ve ortak yaşamın suyundan beslenmektedir. Görmek isterseniz ise bu anlattığım gerçekleri Dua tepe anaokulunun bahçesinde ünlü

Yığma taş duvarları ve ahşap tavan ve taban döşemeleri ve de dış mimari görüntüsü ile hemen dikkatlerimizi çeken müzeye 305 sokaktan adım atar atmaz sizi Mustafa Kemal Atatürk karşılar. Soldan ilk kapıdan başınızı uzatınca ilk defa bu okulda çalınan 1881 yılı Alman –Berin yapımı Rübner & Comp Beits marka tarihi piyano hadi gel tuşlarına dokun dercesine boynu bükük bekler. Aynı oda da 1927 yılına ait Osmanlıca diliyle çizilmiş ve

Akdeniz vardır. İşte bu yüzden ki Mustafa Kemal Atatürk bu haritaya bakarak ordularına “İlk Hedefiniz Akdeniz” emrini vermiştir. Soldan ikinci odaya girince Ceviz bir masa ve sandalye buyurun oturun dercesine davetkârdır. O masa ve sandalye Atatürk'ün İzmir Erkek Lisesine (Bu günkü Atatürk Lisesine) 1931 yılında gelip matematik dersine girdikten sonra oturup dinlendiği ve öğretmenlerle sohbet ettiği masa ve sandalyedir. Bu odada tarihi diplomalarda duvarları onurlandırmaya devam ederken, hemen girişte sağ taraftaki odada hiçbir yerde kolay, kolay göremeyeceğiniz Atatürk fotoğrafları resmigeçittedir. Sağdan ikinci oda duvarları yıkıldığı için boşaltılmış durumda, bu oda geçmişi unutturmak isteyenlerin ibret belgesi olmaya devam edersun, biz bir alt kata inelim.

Alt kata inerken çocukluğumuzdaki haykırırlara o tahta gıcirtısı karıştıgı günleri hatırlayıp bir durakladım, içimden bir şeyler kopup gitti. Bu katın sol tarafındaki mutfak, daha önce kantindi. Şimdi ise lav obasının altında plastik bir kova ve çürümüş dolaplarını yaydığı rutubet ve küf kokusu sarmış ortalığı. Sağ taraftaki iki oda çalışanlara barınma imkânı tanısı da kurtara

bildikleri eserleri korumak için bu odaları da onlara ayırmışlar bu fedakâr insanlar. Odanın birinde 1934 yılında vali Kazım Paşa tarafından hazırlanan “İdeal Köy İmar Planı” küçük dilinizi yutacak kadar sizi şaşırtıyor ve 1935 yılın da yine aynı vali tarafından İl, İlçe, Kaymakam, Nahiye Müdürü, Köy Muhtarı ve İhtiyar heyetlerine gönderilen program kitabı mükemmelliğiyle sizleri bir kez daha şaşkınlığa uğratiyor. Zahmet olmazsa şu şehir planlamacıları bu planı ve kitabı inceleseler eminim

çok şey eklerler bilgi dağarcıklarına.

Zemin kata inince büyükçe bir sahanlığın sarıp sarmaladığı iki büyük oda karşılıyor bizleri, birinde ders araç gereçleri ve 1400 adet 16mmlik eşsiz film kolileri. Filmlerin içinde Çanakkale savaşları, 9 Eylül kutlamaları, 1936 yılında Atatürk'ün TBMM si açış konuşması, Onuncu yıl ve Cumhuriyet bayramı kutlamaları ile birçok

eğitici filmlerin yanı sıra sinema filmleri başımızı döndürüyor. Hele bir Atatürk'ün Onuncu yıl Nutku var ki başlı başına bir tarih, Rus kameramanların kabloların kopması üzere yalnızca bir kablo ile kayda aldıkları bu film bile tek başına bir eşsiz tarihi belge. Müzenin envanteri bile hala çıkarılmaması beni daha da karamsarlığa itiyor. Bahçeye çıkıp Karataş'ta tek kalan Kortijonun (aile evinin) üstünden bakınca Çaka Bey limanına biraz utanarak ve biraz da kendimi suçlayarak eğiyorum kafamı 99 basamaklı merdivenlere.

Utanma sırası 3 yıldır tüm birimlerce onaylanmış restorasyon projesini uygulamayan tüm yetkililer, uyur gezer tarih ve sanat severler, kentlilik bilincinden yoksun olanlar, kenti yönetiyorum diye caka satanlar, ismimin önüne Tarihçi Profesör unvanı almış vurdum duymazlar, bilmem neyinde boncuk bulmuş

gibi haberin üstüne atlayan ve haberi yapanın emeğini görmemezlikten gelen sözüm ona gazete ve televizyoncular, müze binasına "metruk" binanın bulunduğu yere "kuş uçmaz kervan geçmez" deme karanlığında kaybolan köşe yazarları ve daha da önemlisi utanma sırası geçmişine sahip çıkmayan Dua Tepe ilkokulu mezunlarıdır. Gazeteci Mustafa Oğuz'un bu haberi üzerine şimdi yetkililer müzenin Kültür Bakanlığına devrini konuşuyor, iyi de daha İzmir Tarih ve Kültür Envanteri çıkaramamış ve Atatürk müzesini bitirememiş bir kuruma bu müzeyi devretmek ne derece doğrudur? Bence çok büyük bir yanlış yapılmadan bu müze Büyük Şehir Belediyesine devredilmelidir.

Fotoğraflar: Mustafa Oğuz

İZMİRİN KAVAKLARI 135